

Sümegei József

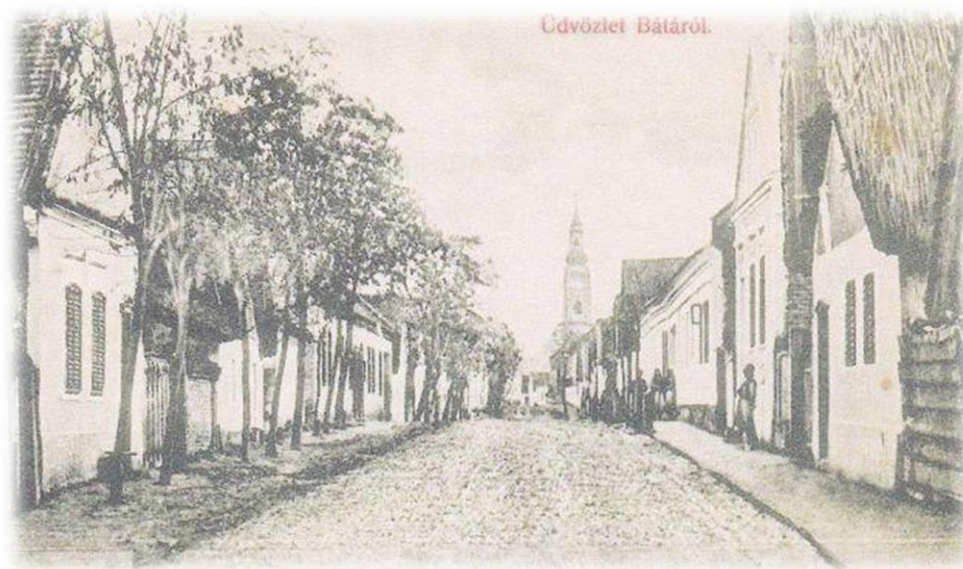
EGY SÁRKÖZI FALU, BÁTA RAGADVÁNYNEVEI

Szeged

1982.

Báta község a tolnai Sárköz déli csücskében, a valamikori Sárvíz és Duna torkolatánál fekszik. Lakosainak száma 2576, zömében katolikus, csupán 110 – 120 protestáns és egyéb vallású él itt. /Az 1981-es összeírás és a bátai római katolikus plébánia adatai./

E dolgozatban megkísérlem a falu ragadványneveinek bemutatását, megfelelő társadalomtörténeti vonatkozásokat adva háttérül.

I. A község rövid története

Mint köztudott, a Sárköz őslakossága a török nyelvet beszélő besenyőség volt /Györffy György: Besenyők és magyarok, Bp. 1940. 98./, melyet a helyneveken kívül az oklevelek s a folklór számos emléke bizonyít. Ha a helynévi anyagot nézzük, feltűnik, hogy a mocsaras ártér egyes részeit ma is így nevezi a nép: Sárbáta, Papbáta, Bátavize, Bátamező, Bátafok, Bátaszék, Bátató. Mit jelent valójában a Bata szó, s milyen eredetű?

A felvetett kérdésre Pais Dezső adta meg a választ. Szerinte itt egy –a képzős török igenévvél van dolgunk, melynek 1/ alászálló, 2/elmerülő értelm mellett természetesen fejlődhetett ki a mocsár, sár jelentés. „Tehát a Bata, a maga ’mocsár’, ’sár’, jelentésével nem más, mint török megfelelője a magyar Sár, vagy Sárvíz elnevezésnek, azaz a Fejér – Tolna megyei Sárvíz alsó folyását, vagy déli kiágazását a körülötte megszállt török népelem a magyar névvel rokon értelmű Bata néven hívta.” /Pais: MNy 1931. 215./

Bátató falut már 1018-ban említik, mint a pécsváradi apátság halászó helyét /Árpádkori Új Okmt. I. 65./, és a falu másik végén fekvő Vakször /vagy Vakszer helynév/ szintén arra enged következtetni, hogy hajdan is emberi település volt. / Nyiri: Nyelv és Irodalom, I – II. Szeged, 1955. 113./

A természet itt mostohán bánt az emberekkel, mivel magát a falut a Duna s ennek vadvízrendszere a hegyvonulat alá szorította, úgy, hogy még házépítésre sem alig volt hely. A mai öregek még emlékeznek arra, hogy a házak kisebb csoportokban a dombok bemélyedéseiben voltak, s olyan keskeny út vezetett előtte, hogy épp egy szekér elfért. Alatta már meredek löszfal húzódott, s a Duna. Minden ház előtt egy-egy eperfa volt kis dombocskán, s a gyerekek egyikről a másikra ugrálva jártak iskolába még a századfordulón is.

Ennek a dombvonulatnak a legmagasabb csúcsára – ahonnan a szem Szekszárdot, Baját, s az egész környéket látja – I. Szent László király emeltetett kolostort, hogy nevelje a környék félpogány népét. Egy oklevél tanúsága szerint 1093-ban körül is írta az apátság határát. /Zichy Okmt. I. 1./ Ezt a tatárok elpusztítják, a második monostor azonban hamarosan újjáépül, s a XV. századra országos hírnévre tesz szert. Ransanus, a Mátyás udvarában tartózkodó nápolyi követ azt írja róla: „Bata kis falu ugyan, de előkelő az ott lévő bencés monostor miatt, mely nagy hírnévnek örvend a feltűnő csoda révén, hogy a Szentostyában

Krisztus vére, testének kis részecskéjével együtt látható, mint ezt igen sokan állítják, akik látták.” /Ransanus: Epitoma Rerum Hungaricarum. Kiad.: Kulcsár Péter, Bp. 1977. 61./

Hogy mikor, s hogyan keletkezett ez az ereklye, nem tudjuk, az azonban kétségtelen, hogy Bátának a XV. század elejére országos hírt szerzett. Királyok, főurak keresik fel, s hozzák el értékesebbnél értékesebb ajándékaikat. Zsigmond király, Hunyadi János, Mátyás, Ulászló és II. Lajos mind megfordulnak falai között, sőt Hunyadi Lászlónak halála órájában az a kívánsága, hogy itt végezzék el érte a requiemet, s gazdag ajándékot küld. /Katona: Historia critica... Kolozsvár, 1784. XX. 25./ A nagy hírt azonban a monostorral együtt elviszi a török. Először 1526-ban támadják meg, majd 1529-ben ismét felgyújtják Bátát. A harmadik nagy támadást azonban már nem éli túl. 1539-ben Aleander pápai követ szerint tízezer embert vittek el innen rabságba. /Lásd bővebben a középkori hitélet c. tanulmányomban. Posztulátum, Pécsi Főiskolai Évkönyv, 2. évf. 1981. 1. sz./

Bármilyen nagy is volt a pusztulás, a lakosság kontinuitása nem szakadt meg. 1543-ban már 700 lakosa van az akkor mezőváros Bátának, s lakossága egyre nő. Megszabadult földesurától s így éli a dunai hász-városok „szabad” kereskedő életét. A falu súlypontja is eltolódik a Duna felé, hiszen az lesz a megélhetés forrása; a hajóvontatás, s a Duna – vám. Az új földesurat, Szigetvár várát cenzussal elégítik ki /évi 200 forint/, a vár elestéig azonban robotolniuk is kell. A fejlődés ennek ellenére nem állt meg, s míg korábban a búcsúk voltak országos hírűek, most a bátai vásárok válnak nevezetessé. Így 1557-re a lakosság létszáma meghaladja az 1100-at, a század 70-es éveire pedig tovább emelkedik a száma.

A századvég háborúi véget vetnek a virágzásnak, az élet azonban nem szűnik meg. A Duna mocsarai, erdői és szigetei mindig jó búvóhelyet biztosítottak a nép számára. A hagyomány szerint: „ott volt a bátai falu régen a Szulokban. Ott van a Címerfok. A lányok jöttek ki a templomból és nekihajtották őket a víznek.” A Szulok a pörbölyi erdő része, melyről Pestynél a következőket találjuk: ”Pörbölyi erdő }...{ebben van a falu helye, a legmagasabb és vízmentes része ezen erdőrésznek, nevét onnét vette, hogy a bátai lakosság a törökök rombolása után részint ide, részint más erdőségekbe menekülven itt falut képeztek.” A Címerfok választja el „a szuloki erdőrészt a jajtanyai dűlőtől {...}. Nevét a mohácsi vész után ott lakozó jajos helyzetből nyerte. /Pesty helynévgyűjteménye a Tolna Megyei Levéltárban. Közli: Tanulmányok Tolna megye történetéből./ (Továbbiakban: TTT. VII.)

1620-ig Bába katolikus maradt, – még akkor is, amikor a környék már 100 éve a protestantizmus híve – még ebben az esztendőben azonban kálvinista prédikátort fogadtak be. Közben 1627-ben kapja meg Veresmarty Mihály pozsonyi kanonok az apátságot javadalomként, s rögtön hozzákezd az új birtok anyagi helyzetének rendezéséhez. Levelet küld a bátaiknak, hogy „őreg, eszes, okos embereket” küldjenek hozzá. „Erre pedig nem csak tőlem való féltetek bírjon – írja – tartván attól, hogyha szép szóra nem jöttök, marhátokat kaphatok, magatokat hozatom, tömlőcben tartom, vasban munkálkodtatom, hanem az Ur Istenre való tekintetek. Attól pedig ne tartsatok, hogy valami kemény és rajtatok könyörölni nem tudó úrra akadtatok. Mert én földeteket laktam, inségeteket láttam, szánakozni rajtatok tanultam.” /Régi jelzete: Pozsonyi Káptalan Levéltára, C. 63. f. 3. v. 8./ Miután rendezi az anyagi ügyeket, könyvet is ír a bátaikhoz, hogy azoknak a reformációhoz való csatlakozását megakadályozza. Az „Intő és tanítólevél...” 1639-ben jelent meg Pozsonyban.

A Veresmarty apátsága idején még viszonylag népes Bába a felszabadító háborúk során pusztult el. Az erdőségekben azonban a hagyomány szerint hat család vészelt át ezt az időt. „Itt hat család maradt meg a török után, Bátaszéken csak hat ember.” Ezek közül közismertek ma is a Babos, Berényi, Sümegi és Citta nevűek – katolikusok. Ez a hagyomány tehát csak a katolikus részre vonatkozik. Valószínű, hogy a református részen is volt legalább ennyi család, hiszen a XVIII. század közepéig a reformátusok voltak többségben. /TTT VII. 128./ A legrégebnek tartott református családok közül csak egy utal máshonnan való származásra, a többi: Angyó, Bárdos, Bajnok, Halász, Keresztes, Fejes, Főríz és Sánta. Ezzel ellentétben az 1731-ben kezdődő katolikus anyakönyvekben szereplő családnevek egy része máshonnan való származást sejtet: Sümegi, Pápai, Bari, Sükösdy, Berényi, Szebényi, Kenessei, Nitrai, Szalai, Szögy, Szászy, Dobszai, Szilágyi.

Figyelemre méltó, hogy több esetben a házasulók anyakönyvébe be is jegyezték a házastársak eredetének megjelölésénél, hogy mindnyájan komáromiak /1742. okt. 7. „omnes Komaromienses 2”, lásd még 1744. augusztus 24. Dobos Ferenc Erzsébet leánya /Komaromiensi/ jött feleségül; 1745. okt. 7. „Josephus Papgyai Comaromiensis” nősül Bátára. /Bába, R. K. Anyakönyv I. kötet/ Érdekes adatot nyújt a madocsai egyház anyakönyve is. Ez ugyanis azt mondja, hogy a madocsaiak közül sokan meghaltak a török háborúk során, egy részük viszont Révkomáromban vészelt át a török időket. /TTT. VII. 63./ Vö. „Kiskomárom, Nagykomárom...” kezdősorú népdallal. Ami a helyi eredetű katolikus neveket illeti, érdekes összevetési alapot nyújt az 1572 - 73-as csonkadefter névanyaga. Ugyanis az itt szereplő

nevek 50 % - a megtalálható a kezdődő anyakönyvben, s napjainkban is igen gyakori családnév. Például: Szűcs, Szabó, Mészáros, Fejes, Tót, Varga, Simoni, Babos és Vörös.

A XVII. század végi betelepülők zöme „tót”, vagyis valamilyen szláv nyelvű, de katolikus népesség volt. Ezek hamarosan tovább álltak, mert az anyakönyvbe kevés név került be. Akik pedig itt maradtak, hamarosan elmagyarosodtak az ide került németekkel együtt. Pirissa, Joannes Szabo Slavus, Timon Slavus, Szákovics, Horváth alias Talanovics, Karapanesi, Hiczhaus, Stigler, Neumann. Ez a népesség maradt meg, s alkotta a sárközi Bába lakosságát. Itt tehát ellenkező folyamat játszódott le, mint a többi sárközi faluban, ahol a más tájról érkező református telepeseket az őslakosság teljesen magába olvasztotta. Bábán a katolikus őslakosság hatotta át középkorias hitével az idegenből érkező hitsorsosokat.

A XVIII. század elején Jány Jakab Ferdinánd lett az apát, s Bába földesura, aki ki akarta telepíteni Bábáról a reformátusokat, hogy abból magyar, német és bunyevác katolikus falut csináljon. A bábai katolikus magyarok erre könyörgő levelet intéztek földesurukhoz, hogy „méltóztassék megh adni azon dolgot /ti. hogy nem telepíti ki a kálvinistákat/, mert ha a kálvinistaság meg nem marad münk is nem lakhatjuk megh lakó helyünköt”. /TTT. VII. 129.; OL Kamarai LT Arch. Jany B 1485-1489/ Ekkor már áll az új, kőből épült kálvinista templom a régi vesszőfonatos helyén, s nemsokára – 1741-re – elkészül a katolikus templom is.

A nép életét a Duna s a vadvizek határozták meg. A nincstelének, s törpebirtokosok továbbra is a Dunából és az erdőkből éltek, mint hajósok, halászok, orvhalászok, erdei famunkások, orvvadászok és alkalmi napszámosok. A földműves, tehát elsősorban szántásvetésből élő parasztbirtokosok és a nincstelének, vagy törpebirtokosok településben is elkülönültek egymástól. Az előbbieket „zsirosnyakúaknak” nevezték a „Főszögöt” lakták, míg a „lészafonyók”-nak csúfolt nincstelének az „Aszögöt”.

Bába sajátos társadalmi szerkezete összefügg sajátos földrajzi helyzetével is. A többi sárközi falu az ártérben, távol a Dunától települt. Volt részük ugyan a Duna áradásaiban, de nem vettek részt a Nagy-Duna forgalmában és halászatában. Bába nincstelen rétege a Dunából élt, részt vett annak forgalmában, bár a mezőváros, mint átkelőhely és kikötő középkori jelentőségét sohasem nyerte vissza. Ugyanakkor szőlőhegyei tövében a zsellér-napszámos réteg számára is könnyen elérhetővé tette a szőlőművelést. Ez és a bő napszámlehetőségek hozzájárultak a Dunából és az ártérből élő szegénység helyben tartásához. Bába városi rangja

pedig biztosította a szabadabb mozgást, az idegenből származó napszámosok befogadását, letelepedését is.

Ez a szabadság rányomta bélyegét a település képére is. A házépítésre alkalmas hely igen szűken volt a Duna, Sárvíz és a meredek hegy közé szorított faluban. „Össze-vissza voltak házak, nálunk is négyen laktak egy udvarban. Azelőtt a nép nem dolgozott annyira, mint később. Volt, akinek nem volt háza, a másíknak volt elég helye, azt mondta neki, jöjjön, építsen oda házat, úgyis együtt járnak halászni. Legalább nem kell messze menni, ha reggel indulunk.” /TTT. VII. 132.-133./

A másik fontos foglalkozási ág az állattartás volt. „A férfiak kihajtották a Szulokba a jószágot, ott éltek hétszámra. Vittek magukkal babot, krumplit, rántást meg bort csobolyókban, /.../ otthon meg /.../ négy menyecske is volt a háznál, az anyós parancsolt nekik. Azidőben, ha a lány férjhez ment, csak egy láda ruhát kapott, meg egy borjút. Bezzeg kommandírozott az anyós: Örzse, te raksz tüzet, hozzáfát, gyúrj téstát. – A másik a jószágot látta el, a harmadik s negyedik fejni ment. /Féja Géza: Sarjadás. Bp. 1963. 33./ S így élt a bátai nagycsalád egészen a század közepéig. S hogy mi volt az oka az asszonyuralomnak? A századfordulón megjelentek Bátán is a „külföldiek”, a kupecek, ügynökök, üzérek. Mivel a férfiak naphosszat a határban tartózkodtak a „högyön” szőlőt és gyümölcsöt gondoztak. Otthon az asszony maradt, s a „külföldieknek” velük kellett alkudniuk. Akkor volt az asszonynak böcsülete, ha jó vásárt csinált. „Ez a szerep öntudattal telítette a menyecskét, rangját pedig az egyre díszesebb ruha jelezte, a drága, nehéz sárközi viselet. Hát itt is páváskodtak a menyecskék, a férj pedig nem egyszer viseltes ruhában, papucsban ment pompázó felesége mellett.” /Féja: i.m. 34./

II. A ragadványnevek kialakulása

Köztudomású, hogy eredetileg a magyarban is egyelemű nevek voltak, amelyet a kereszténység felvételével keresztnevek váltottak fel. Később a gazdasági - társadalmi fejlődés oda vezetett, hogy a keresztnév mellett ragadványneveket kezdtek használni. Erre azért volt szükség, mert a középkorban viszonylag kevés keresztnevet használtak, de fontos volt a személyek pontos megkülönböztetése. Így jöttek létre a kételemű nevek, s az eredeti ragadványnév funkciót betöltő elemek vezetéknevvé váltak. Ez a folyamat a XIV. században kezdődött, s véglegesen a XVII. században szilárdult meg. /Lőrincze: MNyJ I. 64./

Lássunk egy-két példát illusztrációként. Az Oklevélszótárban ilyen érdekes, gúnyos nevekkel találkozunk, mint Pekeo Peter /1175/, Benedicto Zeepneyw, Dominicus filius Zennes /1191/, Nicolai dicti Zeles /1905/, de az oklevelekben is találunk hasonló /pl. Joannes Vaskees – OL D1 9688/, vagy egészen különös alakokat /Joannes de Anyadwaloga – 1483-ból keltezett oklevélben./ Bárczi is felfigyel ezekre a nevekre. Szerinte a „társas életben megnyilvánuló lelkület, a humorra való hajlandóság és a humor természete nyilvánul meg” az egyes gúnynevekben. Példának az Oklevélszótár 1429-es adatát hozza: „Georgius Polczonzarodictus”. /Bárczi Géza: A magyar nyelv múltja és jelene. Bp. 1980. 201./

Kálmán Béla az 1552-es dézsmalajstromot vizsgálva már rendszert tud alkotni a nevekből. Lássunk néhány példát mindegyikre:

- foglalkozásra utaló nevek: Bhoros, Buzás, Galambos;
- testi tulajdonságra utaló nevek: Deres, Feyer, Fakó, Yozinew;
- lelki tulajdonságra utaló: Bantho, Jambor, Pogan, Zyz;
- vagyoni helyzetre utaló nevek: Forintos, Kazdagh
- méltóságnevek /gúnyos értelemben/: Chazar, Ersek
- szavajárási nevek: He, Pokol /káromkodás/
- nemre, életkorra utaló nevek: Apus, Anyóka, Fy
- állat-, és növénynevekből lett nevek: Bago, Rusa, Righo stb. /Kálmán Béla: MNyJ VII. 23./

A további fejlődés és a természetes szaporodás megnövekedésével azonban ez sem tudta betölteni feladatát. Szükségessé vált tehát a további megkülönböztetés, mivel sok család viselt

azonos vezetéknevet, s a keresztnévek sem lettek változatosabbak. /Tóth Katalin, MNyJ XII. 95./

S újra itt vagyunk a névgyakorlás kérdésénél, ami a máig kialakult ragadványnévanyag magyarázatául szolgál. Három, különböző időből származó forrást vizsgáltunk meg. Ha az 1572-73-as évekből származó csonkadefter névanyagát nézzük, feltűnik, hogy igen sok az azonos vezetéknevű ember. Így például a 83 névből 13 Szabó, 11 Varga vezetéknevű családfő van, de jelentős a Fekete, Szűcs és Nagy nevet viselők száma is. Ha ezt összevetjük az 1731-ben kezdődő anyakönyvvel, érdekes eredményre jutunk: a névmegegyezés majdnem 50%-os. Megterheltség tekintetében most is a Szabó áll az élen, mellette azonban új családokat is találunk, ahol többen ugyanolyan nevet viselnek. Például: Sümegi, Deér, Kiss, Citta, Szántó, Keresztes. S hogy mennyire elszaporodott az azonos nevet viselők száma, mi sem bizonyítja jobban, mint a Sümegi név. Az anyakönyv szerint a XVIII. század elején négy Sümegi család élt Bátán. /Sümegi Márton, Mátyás, György és István – R. K. Anyakönyv, Bába. I. K./ Ma több tucat család viseli ezt a vezetéknevet. Ez persze a többi családra is érvényes kisebb-nagyobb mértékben. Érthető tehát, hogy miért van Bátán majdnem mindenkinek ragadványneve.

S hogyan tapadt a ragadványnév valakihez? Ha „valaki egyszer elkiáltotta magát, hogy 'Tili Tóth', és szegény bosszankodhatott haláláig, mivel a 'Tili' nem gurult éppen messze a dilitől. /.../ Bolha Béni is volt, a nevet azért kapta, mivel fölötté szerény sorban tengődött. Egy cifrázkodó, de laza erkölcsű menyecskét a 'Díszpiszok' nevezettel ruháztak föl. Szegény méltó véget ért: az öcsényi hegyen pincézés közben gyilkolták meg. A nagy kártyás kocsmárost 'Pesszer Lukács'-nak titulálták. /Féja: i. m. 36-37./

Pirisa Józsefet, mivel sok Pirisa volt Bátán, az anyja után Török Jóskának nevezték el. Emellett alacsony termetű volt, hát Kis Török lett. Amikor felnőtt, s elkezdett udvarolni a Kakas Julisnak /szintén ragadványnév/, a nép megváltoztatta a nevét, s Törökkakas Jóska lett. E név is jól szemlélteti mind a ragadványnevek kialakulását, mind a változásait.

Előfordult az is, hogy a fiatalok egy csoportja nevezte el egymást, s ez a név kísérette őket a sírig, sőt a családra is áttért. Így keletkezett a Gubó, Nedri /átment az egész családra/, Pinusz, Retes, Icig, Bütyök. A legtöbb ragadványnév azonban sokkal régebbi eredetű, mintsem az emberi emlékezet azt vissza tudná idézni. Így keletkezett a megkülönböztető nevek sokasága.

Persze ma is keletkeznek ragadványnevek nemcsak a gyerekek között, hanem a felnőttek szellemessége is sokszor új neveket szül. Ilyen név a nemrégiben keletkezett Kávé János /az olyan ember, aki semmilyen szeszes, vagy szénsavas italt nem iszik meg, csak a vizet s a kávéét/. Vagy ilyen a kissé régebbi eredetű Bözse Miska is. /Házaspár keresztnevei, akik az utcán hangosan így szólították egymást, s a férjen rajta maradt a feleség neve is./

Figyelemre méltó az is, hogy nemcsak a névanyagban, de az utcanevekben is burjánzanak a ragadványnevek. /Vö. MNyJ XII. 111./ A régi elnevezések közül ilyen például a Szunyog utca, Szurdik, Csóka, Cigányvőgy, Pádi verőm, stb., de a bátaiak ma sem tudják a hivatalos, új utcaneveket, ezért arról az emberről nevezik el, aki az utca sarkán lakik. Így beszélnek például Tóth Palkó utcáról stb.

III. Gyűjtés, rendszerezés

Féja Géza már idézett művében a következőket írta Báta népéről: „Különös gazdagsággal nyilatkozik meg itten a sárközi ember szellemessége, tréfát csináló kedve, sőt gunyoros csipkelődése. Báta a csúfnévek hazája. A csúfnév pedig az emberre ragad levakarhatatlanul.” /Féja: i. m. 36./ Valóban ebben a községben majdnem mindenkinek van ragadványneve, amelyet ma is használnak. Felette gyakori név itt például a Sümegi, „hát az egyik Jegyes képű Sümegi, a másik Subás Sümegi, a harmadik meg Ferenc József Sümegi, mivel jóra való falusi ember léte császár szakállt viselt”. /Uo. 36./ E ragadványnevek használata nem korlátozódik az idősebb nemzedékre. A fiatalok is ismerik, s többször használják is. S hogy mennyire elterjedt a ragadványnevek használata? Mi sem bizonyítja jobban, mint a gyűjtés tapasztalatai. Forrásaim sok helyütt az illető személy vezetéknevét nem is ismerték. Előfordult az is, hogy amikor valamelyik névnek utána jártunk, a legnagyobb csodálkozással vették tudomásul, hogy az illető személyt így hívják. Ezeknek a neveknek többsége régi eredetű, de az újabb keletkezésűek is ugyanúgy öröklődnek.

A gyűjtést néprajzi anyag gyűjtésével együtt végeztem 1981 és 1982 nyarán, amit már hosszas helytörténeti kutatás előzött meg. Az adatokat főleg szüleim, nagyszüleim s a szomszédok segítségével gyűjtöttem össze, de az emberek, ill. a ragadványnevek többségét én is ismerem.

Adatközlők: Szabó Józsefné 78 éves, Berta József 77 éves, Berta Józsefné 69 éves, Geresdi Mihályné 67 éves, Sükösdí Jánosné 70 éves.

A ragadványneveket – a szakirodalomban kialakult általános nézetnek megfelelően – én is általános értelemben használom mindazokra a nevekre, amelyek a hivatalos nevek mellett vagy helyett állnak a beszélt nyelvben. Így e legtágabb kategóriának számos alkategóriája létezik. Pontosan a már említett névmegterheltség miatt a nevek zöme megkülönböztető név /141./ Ezeket mindig együtt említik a családnévvel /Bótos Sümegi, Pálinkafőző Köröszös/, az írásban azonban leggyakrabban csak a ragadványnév kezdőbetűje használatos. /P. Sümegi = Peti Sümegi, Zs. Sümegi = Zsinkó Sümegi/ Persze amint ez a névanyagból is látszik, a megkülönböztető nevek között is számos /majdnem fele/ gúnyos jellegű vagy eredetű név található. A második csoportot a gúnynevek alkotják. Ezek hangulatban is különböznek a megkülönböztető nevektől, mivel az emberek legkisebb hibáját, tulajdonságát veszik szájra,

sokszor csipkelődő, sőt bántó éllel. Megkülönböztetem ezektől a csúfnevek kategóriáját is. Ezek nagy többsége gyermekkorban keletkezik, főleg beszédhiba alapján, ezek a nevek általában végigkísérik az ember életét, és gyakran az utódokét is. Ezen kívül az ide be nem sorolható ragadványneveket még két csoportba osztottam. Az egyikbe a kedveskedő, becéző nevek tartoznak, mint például Csillagom, vagy Kis Marica, a másikba pedig a megtisztelő nevek. Ilyen például a Gólya Gyöngye, vagy a Markó Úr.

Második csoportosítási szempontként megvizsgáltam a ragadványnevek indítékát. Pintér Mária felosztása alapján /Mezőkövesd régebbi ragadványnevei. Bp. 1978./ én is két fő kategóriát különböztettem meg. Egyrészt azokat a ragadványneveket választottam külön, melyeknek az indítéka ismert, másrészt az ismeretlen indítékú ragadványneveket, megkülönböztetve ezen belül számos alcsoportot.

1. Az indíték ismert:

- a Foglalkozásra utaló nevek.
- b Testi tulajdonságra utaló nevek.
- c Lelki tulajdonságra utaló nevek.
- d Életkorra utaló nevek.
- e Szokásra, viselkedésre, öltözködésre utaló nevek.
- f Rokonsági viszonyra utaló nevek.
- g Szavajárási nevek.
- h Vagyoni helyzetre utaló nevek.
- i Méltóságra, tisztességre utaló nevek.
- j Lakóhelyre utaló nevek.
- k Nemzetre utaló nevek.
- l Eseményre utaló nevek.
- m Hasonlóságon alapuló nevek.
- n Állatnévre, növénynévre, ételnévre utaló nevek.
- o Gyermekkorból megmaradt, becenév eredetű nevek.
- p Egymás elnevezéséből képződő nevek.
- q Megtisztelő nevek.

2. Az indíték ismeretlen:

- A szó jelentése ismert.
- A szó jelentése ismeretlen.

A harmadik szempont a névadás indítékához szorosan kapcsolódik, ez a nyelvi eszköz szerinti osztályozás. Ezt a besorolást persze csak azokkal a ragadványnevekkel lehet elvégezni, amelyek indítéka ismert. Az első csoportot itt azok a ragadványnevek alkotják, amelyek nyelvi eszköze konkrét értelemben használt közszó. Erre volt a legtöbb példa névanyagomban, ezért itt nem törekedtem a teljes anyag felvonultatására, csak a legjellemzőbb példákat soroltam fel. A második csoport a metafora és a metonímia csoportja, a harmadik az ellentétes jelentésű szavaké, a negyedik pedig a be nem sorolható ragadványneveké.

Végül a használati forma, a szerkezet alapján történő megkülönböztetésnél a névanyagot szintén több csoportba soroltam. A legtöbb ragadványnév általában egyelemű, tehát önálló használatú. Nagyon gyakori emellett a családnévvel együtt szereplő ragadványnév és a családnév helyett álló ragadványnév is. Számos példát találtam arra is, hogy két ragadványnév együtt helyettesíti a személynevet. Szórányos példákat találunk még egyéb használati formákra is. Ilyen a ragadványnév előtt álló keresztnév, vagy a teljes név előtt álló ragadványnév, vagy a ragadványnév és megszólító név típusú összetétel.

A névhasználati forma és az elemek sorrendje szerint tehát a következő csoportok állíthatók fel:

1) Ragadványnév	egyelemű nevek
2) Ragadványnév + vezetéknév	kételemű nevek
3) Ragadványnév + keresztnév	kételemű nevek
4) Vezetéknév + ragadványnév	kételemű nevek
5) Ragadványnév, keresztnév + említő név, vezetéknév	kételemű nevek
6) Ragadványnév + ragadványnév	kételemű nevek
7) Ragadványnév + vezetéknév + keresztnév	három elemű nevek

E rendszerezések alapjául Ördög Ferenc: Személynévizsgálatok Göcsej és Hetés területén. /Bp. 1973./, és P. Gergely Piroska: A személynévrendszer szinkronvizsgálatának szempontjairól /MNYJ. XIV. 3-14./ szolgáltak, emellett felhasználtam még számos eddig megjelent munkát is.

ADATTÁR

I. A ragadványnevek rendszerezése funkciójuk szempontjából

1. Megkülönböztető nevek

Sümegi

- Angyal v. Istenangyala Sümegi
- Állatlan Trézsi
- Bótos, v. Pálinkafőző Sümegi
- Dusa, v. Gécsa Sümegi
- Gyertyaórá, v. Görbrórá Sümegi
- Gyurka, v. Gy. Sümegi
- Hosszi Miska = Sümegi Mihály
- Jegyes képű, v. Ferenc József Sümegi + Rúzsás képű Sümegi
- Katis, v. K. Sümegi
- Káposztás Dénes - M. Sümegi Dénes /értett a káposztatermesztéshez/
- Kávé János = Sümegi János
- Kis Paraszt Terus – Sümegi József lánya /kistermetű, száz holdas/
- Kuszura Sümegi = B. Sümegi
- Lotykos Miska = Sümegi Mihály
- Meszes Mózes – Sümegi v. M. Sümegi
- Nagy Paraszt Terus, v. Bádogos Sümegi = B. Sümegi István lánya
- Nagyfejű /korábban/ Vörösórá Sümegi
- Peti, v. P. Sümegi
- Rostás, v. Galambos Sümegi
- Sánta Mózes, v. M. Sümegi
- Subás Sümegi = Sümegi István /nagyon szép subája volt/
- Szőke Balázs, Szőke Dénes, Szőke Miska = N. Sümegi
- Tehén Trézsi = Sümegi

- Táros, v. T. Sümegi
- Vargyú Miska = K. Sümegi Mihály
- Ződ Jóska = Sümegi József
- Zsinkó, v. Zs. Sümegi

Tóth

- Borzas Tóth
- Gróf Tóth
- Limbus Pista = Tóth István
- Nánika ??/Tóth Misa és a „Nánika Bözse” nagyanyja = nem Tóth!/
/
- Puttyantó Tóth
- Rigmus Tóth
- Szatyi Tóth /Tóth János volt végrehajtó községi irodatiszt/
/
- Tili Tóth
- Trucsi = Tóth János
- Tyityi Berta = B. Tóth Jóska

Máté

- Baráccság Máté
- Debelló Máté
- Fingos Máté
- Harmat Máté
- Köteles Máté
- Lutyi Máté
- Medve Máté
- Nedri = Máté Dávid
- Ordenáncos Máté /Előfogatos volt a községben/
/

Csankó

- Asztalos Csankó = Cs. Markó = Csankó Úr

- Borbély Csankó = Csankó Mihály
- Burok Csankó
- Csiszmók Csankó = T. Csankó
- Fürsli, v. Fekete Csankó
- Képviselő Csankó
- Kis Csankó /Csankó Mária, Csankó János lánya, alacsony termetű volt/
- Lamos Csankó = Cs. Markó
- Tűzkű = Cs. Markó Erzsébet

Bárdos

- Bóha Bárdos
- Dara Julis /Anyjáról/
- Fütýling Éva
- Haj Bárdos
- Kecskés Bárdos
- Kuruc Lajos
- Röpikés Bárdos
- Zorgyán = Bárdos István

Pirisa

- Halász, v. Szurdiki Pirisa
- Helen, v. Pityók Pirisa
- Kis Török
- Kuka Pirisa
- Licsány Pirisa
- Polák Pirisa
- Rigó Pirisa

Takaró

- Tudem Takaró

- Glamfer Takaró
- Hihi Takaró
- Hosszi nyakú Takaró
- Macska Takaró
- Nagy kalapos Takaró
- Puha Takaró
- Téglás Takaró /Tégla háza volt/

Sükösd

- Bab Jancsi
- Bab Pista
- Briszti, v. Bárkás
- Jóska Úr /Mészáros József, egyedül álló férfi, szakmája takács./
- Lekvár Bözse = Sükösd József lánya
- Leves Pista
- Rökkás Ferenc /rokkakészítő iparos volt/
- Ürü Miska

Szántó

- Bögönye Szántó
- Csicska, v. Cigány Szántó
- Horáncki Szántó
- Jócó = Szántó
- Kasza Szántó
- Lüggyentő Szántó
- Szuker Szántó

Mózes

- Bakter Mózes

- Curi = Mózes Ferenc
- Gelice = Mózes Erzsébet
- Jáfel = Mózes Mihály
- Mangella = M. Sümegi Anna
- Szentes Mózes = Mózes István

Kiss

- Besovár Gere
- Geleta Kis Pista
- Krizántin Pista
- Pocakos Gere
- Pusi Gere
- Szojka Miska és Szojka Jani = Kis G. Mihály ill. János
- Vörös Gere

Dér

- Csekáj Dér
- Hajós Dér
- Kukukk, v. K. Dér
- Köszörús Dér
- Pikacs Dér
- Zsircsos Dér

Berényi

- Kutak Berényi
- Nyittancs Berényi
- Pislancs Berényi
- Páncél /L = R/
- Puputya Berényi

- Talpas Berényi
- Toppancs

Kovácska

- Bokszer Kovácska
- Jogász Kovácska
- Kámi
- Topogó

Varga

- Bözse Miska
- Desáj Varga
- Kis, v. K. Varga
- Super Varga
- Szellem

Angyó

- Bocskoros Angyó
- Samu Örzsi
- Sánta Angyó
- Szoknya viszi Angyó

Keresztes

- Geláj, v. Szegény Köröszös
- Kotyli Bözsi
- Pálinkafőző Köröszös

Decsi

- Bocskoros Decsi
- Kaszakú Decsi
- Kegyös Decsi

Czita

- Cita Paraszt
- Vörös Czita

Szücs

- Deres Szücs
- Koje Szücs
- Moleta Szücs

2. Gúnynév

- Bab Jancsi /Sükösdí János/
- Bajszos /Gál József/
- Békapasztor /Horváth József/
- Braca Maris /Bari Mihályné/
- Buddi /Pápa János, Vince, Péter/
- Bulgár Jóska /Raskov Tódor/
- Cami /Cs.Markó Mária/
- Cicika /Fábián József - Fabi Jóska/
- Cifra Maris /László Maris/
- Cita Paraszt / Czita János/
- Cocó /Tóth Dezsőné/
- Csárdás /Simonovics János/
- Csillag /Kovács Istók/
- Csinger /Katona István/
- Csipke Bözse /Arnold Jánosné/
- Csipke Trézsi /Sütő Bálintné/
- Desáj /Varga József/

- Díszpizsok /Vöö Józsefné/
- Diteli /Deli János/
- Eszti Jóska /Horváth József/
- Éliás /Fórizs Istók/
- Fabi /Fábián János/
- Fáni Julis / Németh Julianna/
- Fekete Tehén /Szabó Erzsébet/
- Félegy Babos /Babos János/
- Fingos Fejes /Fejes János/
- Frikusz /Horváth József/
- Futura Lajos /Sütő Lajos/
- Fülíke /Szabó Anna, Szabó Erzsébet/
- Gyugyi Vöö /Vöö József/
- Harangozó Csontó /Csontó János/
- Havasi Gyopár /Vékony Józsefné/
- Hebli /Katona Antal/
- Ivó János /Sánta János/
- Jakahü Örzsi /Kovácska Erzsébet/
- Jutka Néném /Berényi Imréné/
- Kabát Embör /Bajnok Sándor/
- Kakas Julis /Pankovics Mártonné/
- Kakas Pista /Huszár István/
- Kásádi Némöt /Kriskó János/
- Keceli Panni
- Kerepencia Lukács
- Kese Bözse
- Kis Büdös /Cs. Markó Imre/
- Kiscsarapás Panni /Mihó Józsefné/
- Kisgatyás Zsinkó /Zsinkó József/
- Kósza Panni /Tóth Jánosné/
- Klumpás Foki /Foki József/
- Krumpli Miska /Sümege Mihály/
- Kuka Jancsi /Fórizs János/

- Kupic Cita /Czita János/
- Léna Panni /Csopor Anna/
- Lojzi /Vörös József/
- Lukam szele /Lukács János/
- Meszes Katona, Mozis Katona /Katona János/, - meszet árult, később mozigépész lett.
- Ördög Mihó /Mihó József/ - karácsonyi játékban ördög szerepet játszott.
- Szent János /Mihó János/ - karácsonyi játékban Szent János szerepet játszott.
- Padusz /Szabó Sándorné/
- Patyikus /Katona Imre/
- Pesszer /Lukács/
- Pocok Bözse, Verus /Babos Erzsébet, Veronika/
- Póstás Mancsi /Lozsányi Ferencné/
- Pici Jóska /Németh József/
- Picskér Jancsi /Katona János/
- Pulyka Sári /Fülöp Lajosné/
- Putyu /Kolláth János/
- Ráró Julis /Tóth Jánosné/
- Ringyó Jancsi
- Sürgöm Vica
- Szabócsi Jóska /Sz. Horváth József/
- Szent János Mihó /Mihó János/
- Szikszai /Bajnok István/
- Szipenári /Herbec István/
- Szipli Jancsi /M. Sümegi János/
- Szöszöle /Molnár Erzsébet/
- Szúnyog Csődör /Takács János/
- Szúzkonty /Mihó Bözse/
- Tabak Verona /Molnár Verona/
- Tasa /G. Vörös József/
- Tejes Ferenc /Vörös Ferenc/
- Totya János /Külüs János/
- Tremola /K. Sümegi Mihály/
- Trafikos Margitka /Molnár Margit/

- Tyutyura Maris /Markó Mihályné/
- Vargyú Miska /K. Sümegi Mihály/
- Vén Büdös /Cs. Markó Imre/
- Vilmos Mancsi /Farkas Vilmosné/
- Vörös Martony
- Zsari Ferkó /Molnár Ferenc/

3. Csúfnév

- Biksi /Rabár János/
- Gajcsos /Sümegi János/
- Gubó /Babos Imre/
- Gyugyi Ferkó
- Jaksi /Rabár János/
- Lakhander
- Lojzi /Vörös József/
- Pinusz /Máté István/
- Retes /Pécsi Mihály/
- Rig /Rigó József/
- Tócsa /Tóth József
- Trucsi /Tóth Teréz/ - Inkább a férjére, Tóth Jánosra mondták.

4. Kedveskedő, becéző név

- Aranyos Panni /Szántó Anna/
- Bada /K. Szabó Erzsébet/
- Csillag Panni /Zsinkó Anna/
- Csillagom Panni /Tóth Anna/
- Dudu /Sükösdí Ferencné/
- Kis Aranyos /Balázs Józsefné/
- Kis Marica /Nyéki Mihályné/

5. Megtisztelő név

- Gólyagyöngye /Sükösdí Erzsébet/
- Markó Úr /Markó József/ – színjátszó csoport vezetője
- Csankó Úr /Cs. Markó Mihály/ - asztalos
- Csapó Úr /Csapó József/ - borbély
- Szabó Úr /Szabó István/ - korcsmáros

II. A ragadványnevek rendszerezése jelentés szempontjából

1. A névadás indítéka ismert

a) Foglalkozásra utaló nevek

- Asztalos Csankó /Cs. Markó Mihály/ - az ősei asztalosok voltak /kiváló asztalos mester volt
- Bakter Bözse /Mózes Erzsébet/ - az öregapja éjjeliőr volt
- Barát Jancsi – egyedül álló, ferde természetű ember volt, barát /a közeli hegyben élő remete volt
- Békapásztor – vízügyi dolgozó volt
- Borbély Csankó /Csankó János/ - borbély volt a foglalkozása
- Bótos, v. Pálinkafőző Sümegi /Sümegi Mihály/ - előbb boltja, majd pálinkafőzdéje volt
- Briszti, v. Bárkás /Sükösdí Mihály/ - az ősei halászok voltak /bárka: haltartó faedény/
- Csarapás Béla /Lukács Béla/ - mestersége „csarapás”
- Csekáj Dér /Dér Imre/ - az ősei halászok lehettek; vö.: csikeráj, fenékhorg, csikényezés, orvhalászat.
- Csiszmók Csankó /T. Csankó János/ - az ősei halászok lehettek /vö.: csikényezés/
- Hajós Dér /Dér János/ - az ősei hajósok voltak
- Harangozó Csontó /Csontó János/ - harangozó volt
- Káposztás Dénes /M. Sümegi Dénes/ - jól értett a káposztatermeléshez
- Köszörús Dér /Dér János/ - köszörűköve volt, mindenkinek köszörült
- Köteles Máté /Máté János/ - ősei is, ő is kötélkészítő volt
- Klumpás Foki /Foki József/ - klumpás volt
- Kupec Cita /Czita János/ kupec volt, adott-vett
- Meszes Sümegi /Sümegi János/ - mindig meszet árult
- Mozis Katona /Katona János/ - ő a mozi vezetője
- Ordenáncos Máté /Máté János/ - községi előfogatos
- Pálinkafőző Körösztos /Keresztes Mihály/ - pálinkafőzdéjük volt

- Pap Laci, Pap Cica /Molnár László/ – a református lelkész gyerekei
- Puttyantó Tóth /Tóth János/ - halász volt, evező puttyogtatással csalta elő a csukákat
- Rökkás Ferenc /Sükösdí Ferenc/ - rokkakészítő volt
- Super Varga /Varga József/ - az öregapja készítette a csónakokat
- Tejes Ferenc /Vörös Ferenc/ - tejszedő volt
- Téglás Takaró /Takaró István/ - téglagyára volt /tégláégető kemence
- Trafikos Margitka – kis boltja volt
- Végrehajtó Tóth – végrehajtó volt, községi írnok = Szatyí

b) Testi tulajdonságra utaló nevek

- Állatlan Térzsi /Sümegei Teréz/ - feltűnően kicsi, ferde álla volt
- Bajszos /Gál József/ - erős, dús, fekete bajsza volt
- Besovár Gere /Kiss G. József/ - hatalmas lábái voltak, ezért mondták neki, hogy besovár
- Borzas Tóth /Tóth József/ - nem volt haja
- Bóha Istók /Bárdos István/ - kicsi, vörös ember volt, s felette szegény sorban tengődött
- Bütyök /Deli Ferenc/ - alacsony, zömök ember
- Cigány, v. Csicska Szántó /Szántó Imre/ - fekete hajú és arcbőrű ember volt
- Debello /Máté János/ - hatalmas testű ember volt
- Deres Szűcs /Szűcs János/ korán kedezett őszülni a haja
- Fekete Tehén /Szabó Erzsébet/ - Sötét bőrű, nagy, kövér asszony
- Füles Szabó /Szabó József/ - feltűnően elálló fülei voltak.
- Görbeórú, v. Gyertyaórú /Sümegei János/ - nagy, kiálló orra volt: „a fagylaltos tíz forintér se adta vóna tele”
- Hosszi Miska /Sümegei Mihály/ - magas ember volt.
- Hosszi nyakú Takaró /Takaró Imre/ - hosszú nyaka volt.
- Jegyes képű, v. Ferencz József Sümegei /Sümegei József/ - falusi ember létére császár szakállt viselt.
- Kabát Embör /Bajnok Sándor/ - alacsony, zömök ember.
- Kaszakú Decsi /Decsi Erzsébet/ - „a zapja is ilyen magos, vékony embör vót”.

- Kásádi Némöt /Kriskó János/ - „Vörös mind a tehén”.
- Keceli Panni – „alig tudott menni, csak úgy kecet,,.
- Kесе Bözse – a kezén bőrszín elváltozás volt.
- Kis Csentő /Sümeги Erzsébet/ - a Csentő család magas növésű volt, ő pedig nagyon alacsony.
- Kis Faszi /Gájer János/ - „alacson, kis embör”.
- Kis Lukács /Lukács János/ - nagyon alacsony ember.
- Kis Matus /Molnár Erzsébet/ - alacsony növésű.
- Kuka Jancsi /Fórizs János/ - nagyon hibásan beszélt.
- Kuszura Sümeги /B. Sümeги József/ - „a zapja vót ilyen köszörödött embör”.
- Kutak Berényi /Berényi József/ - kicsike ember volt.
- Medve Máté /Máté Erzsébet/ - „ulyan nagy asszony vót, mind a medve”.
- Nagyfejű /korábban/ Vörösórá Sümeги /Sümeги Mihály – feltűnően nagy fejről.
- Pici Jóska /Németh József/ - alacsony termetű ember.
- Pocakos Gere /Kiss G. József/ - nagy pocakja után.
- Pocok /Babos Imre/ - a Pocok-lányok (Verus és Erzsébet) apja, kicsi, pocakos ember volt.
- Sánta Angyó /Angyó István/ - sánta ember volt.
- Sánta Mózes /M. Sümeги Erzsébet/ - csípőficama van, sántít.
- Szőke Balázs, Szőke Dénes /Sümeги Balázs, Dénes/ - hajsínük után.
- Szúnyogcsődör /Takács János/ - a falu református tanítója volt, magas, vékony ember.
- Talpas Berényi /Berényi János/ - nagylábú ember volt.
- Tyityi Berta /B. Tóth József/ - kicsi, kövér, totyogós ember volt /tityi-totyí/.
- Topogó /Kovácska Mihály/ - mindig topogott.
- Toppancs Berényi /Berényi István/ - járáshibája volt.
- Totya János /Vörös János/ - kövér, totyakos ember volt.
- Vörös Cita /Czita Mihály/ - „a Cita Bözse apja vót, mind vörössek vótak”.
- Vörös Gere /Kiss G. József/ - vörös hajáról.
- Vörös Tasa /G. Vörös József/ - maga sem tudja, miért Tasa.
- Ződ Jóska /Sümeги József/ - „nem vót a nemzeccsége piros, sápattak vótak, a zannya meg ivós is vót”.

c) Lelki tulajdonságra utaló nevek

c.1. Ügyefogyottság, szellemi fogyatékoság kifejezője

- Gyugyi Ferkó – „lüke vót egy kicsit”.
- Jakahü Örzsi /Kovácska Erzsébet/ - „lüke vót ezis/.../ mindég azt mondogatta, hogy itt szegén' világ van, de tyarnak bugyát Tyanádon”.

c.2. Egy-egy kiragadott tulajdonságot fejez ki

- Angyal, v. Istenangyala Sümegi – „szentös embör vót”.
- Fütýling Éva /Bárdos Éva/ - „nagyon spórolós asszon' vót, mindön fillért a fogáhó vert. Eccő öt fillért tett a lakodalomba ja tányérba.”.
- Jogász Kovácska /Kovácska Mihály/ - „nagyon okoskodó embör vót”.
- Szentes Mózes Pista /Mózes István/ - „szentös embör vót, mindég misére járt”.
- Tili Tóth /Tóth János/ - „kicsit tilis, dilis embör vót”.
- Tudem /Hihi/ Takaró – „nagyon tudálékos okoskodó embör vót ez is”.
- Ürü Miska /Sükösdi Mihály/ - „buta vót meg bamba, mind a birka”.

c.3. Általános benyomást fejez ki

- Eszti Jóska – egy kocsmároshoz járt dolgozni, legényember volt. Olyan nőies, hogy ő látta el a háziasszonyi munkákat a háznál /főzött, mosogatott, vasalt/.
- Haj Bárdos /Bárdos Mihály/ - „ilyen vót, ilyen búslakodó embör”.
- Kegyös Decsi /Decsi Imre/ - „nagyon jámbor lélok vót, ú fújtatott a szentegyházba”.

d) Életkorra utaló nevek

- Kis Büdös /Cs. Markó Imre/ - a Vén Büdös fia.
- Kis Csankó /Csankó Mária/.
- Kis Marica /Nyéki Mihályné/ - „a zannya is Marica vót”.
- Kis Sütő /Sütő Erzsébet/.
- Kis Török /Pirisa József/.

- Vén Büdös /id. Cs. Markó Imre/.

e) Szokásra, viselkedésre, öltözködésre utaló nevek

e.1. Szokás

- Braca Maris /Bari Mihályné/ - „a zannya is híros kurva vót”.
- Csipke Bözse /Arnold Jánosné/ - „ilyen vót a zannya is, mindég kiötözött kihaénnemössen, úgy járkát a zuccán”.
- Fingos Fejes /Fejes János/.
- Fingos Máté /Máté János/.
- Helem, v. Pityók Pirisa /Pirisa József/ - nagyon szerette a bort, pityókás volt.
- Ivó János – részeges ember.
- Kávé János /Sümegei János/ - aki vízen és kávéon kívül semmit sem iszik meg.
- Lotykos Miska /Sümegei Mihály/ - iszákos ember volt.
- Nyittancs Berényi /Berényi József/ - mindig nevetett, mosolygós volt.
- Pislancs Berényi /Berényi József/ - mindig pislogott = Brünye.
- Pusi, v. Furulyás Gere /Kiss G. József/örökké furulyált, akár mere mēnt”.
- Ringyó Jancsi – „kurvás vót”.

e.2. Viselkedés

- Díszpiszok – „nagyon szélhámos asszon’ vót, a Vő Jóska anyja, ivós is vót, a zöcsényi högyön ütötték agyon pincézés közbe.”
- Kakas Julis – „embörös, harcias asszony”.
- Kósza Panni /Tóth Jánosné/ - „ement a zura katonának, oszt ehát mindönfelé, a lánya is kósza”.
- Sürgöm Vica – eleven, forgolódó asszony volt.
- Szipli /M. Sümegei János/ - sokat szívta az orrát, szipogott.
- Szoknya viszi Angyó – „gépje vót /cséplőgép/, sokan dógoztak nála, szerette ja zasszonyokat”.
- Tűzkű /Cs. Markó Erzsébet/ - vérmős, vesződelmes asszon’ vót”.

e.3. Öltözködés

- Cifra Maris /László Mária/ - „spórolósak vótak, sok cifra fót vót a szóga ruhájján”.
- Kiscsarapás Panni /Mihó Józsefné/ - csarapa: posztóból készült női lábbeli – neki volt először kislejű csarapája.
- Kisgatyás Zsinkó /Zsinkó József/.
- Nagykalapos Takaró.
- Röpikés Bárdos.
- Subás Sümegi /Sümegi István/ - nagyon szép subája volt.
- Zsircsos Dér /Dér Imre/ - „mindég zsíros vót a gallérgya, meg a kalapja”.

f) Rokonsági viszony

f.1. A feleség neve vált ragadványnévvé

- Bözse Miska /Varga Mihály/ - egymás keresztnévét mondogatták egymásnak az utcán, így maradt rajta.

f.2. A férj neve vált ragadványnévvé

- Samu Örzsi /Angyó Örzsi/ - a férj neve után.
- Vilmos Mancsi /Farkas Vilmosné/ - a férj neve után.

f.3. Az apai ősök neve vált ragadványnévvé

- Gyurka Panni /Gy. Sümegi Anna/ - az öregapja Sümegi György volt.
- Dénes Bözsi, Mari /Sümegi Erzsébet, Mária/ - az apjuk neve után.
- Gyugyi Vőő /Vőő József/ - Gyurka volt az öregapja, így szólt neki.
- Jócó Imre /Szántó Imre/ - az öregapjuk Jóska volt, s ennek a becenevéről.
- Mihál Bözsi, Irma /Sümegi Erzsébet, Irma/ - az apjuk Sümegi Mihály neve után.
- Peti Sümegi /P. Sümegi István/ - valamelyik őse Péter volt.

f.4. Az anyai ősök neve vált ragadványnévvé

- Katis /M. Sümegi László/ - K. Sümegi Erzsébet = Katis Bözse – az anyja neve után.
- Nánika /Tóth Erzsébet/ ”a sziléjje vót Nánika, egy nagy kurva vót ez, a szeretője vót a Puha Pista, nótát is írtak rulik”.

f.5. Az egykori vezetéknev ragadványnévként él tovább

- Diteli /Ditelián/Deli János/ - az eredeti nevét magyarosította.
- Zsinkó Jóska /Zs. Sümegi József/ - örökbefogadás előtti neve.

g) Szavajárási nevek

- Bab Jancsi, Leves Pista /Sükösdi János, István/ - testvérek voltak, egyik nem szerette a babot, a másik a levest, egymásnak mondogatták: „te bab, te leves”.
- Bada /K. Szabó Erzsébet/ - Balogh mamájának nem tudta kimondani a nevét, s ezt mondta helyette.
- Baráccság Máté /Máté János/ - ez volt a szavajárása.
- Cocó /Horváth Anna/ - szejpítve nagyon gyorsan beszélt, így: co-co-co.
- Desáj /Varga József/ - részeges volt, s mindig ezt énekelte: „Desáj de”.
- Félegy Babos – Koncstábel /kisbíró/ volt. Szerzett egy órát, s büszkén hordta. Sokan megkérdezték tőle, hogy hány óra van, s ő rendszerint ez válaszolta: „Félegy!”.
- Gyugyi Vöő /Vöő József/ – Gyurka volt az öregapja, s így szólta neki.
- Hebli Katona /Katona Antal/ - „nagyon gyorsan beszét, hebletye vót”.
- Kámi /Kovács Kálmán/ - így mondta ki a nevét.
- Kecskés Bárdos /Bárdos Istók/ - a Bárdos Örszi apja volt, s azt szokta mondogatni, hogy jobb neki a kecskebőr alatt, mint a paplan alatt.
- Lamos /Csankó Erzsébet/ - azt szokta mondogatni, hogy Pesten jár a villamos, a Szilosba meg a vén Lamos.
- Lekvár /Sükösdi József/ - volt két marhája, az egyiket Lekvárnak, a másikat Trámusznak hívta, így maradt rajta.
- Páncél Berényi /Berényi János/ - mindig a katonákról beszélt.

- Pikacs Dér /Dér Mihály/ - nem tudott rendesen beszélni, nem tudta kimondani, hogy Miska.
- Süme Sümegi /Sümegi Erzsébet/ - hadart, nem tudta rendesen kimondani a nevét.
- Szakramentomos Panni /Czita Istvánné/ - azt szokta mondogatni, hogy olyan a násza, mint a szakramentom.
- Szöszöle /Molnár Erzsébet/ - „Az apja erős embör vót, az vót a mondása: Ej szöszöle, szöszöle, mit törődik ke' vele! /Mit mondott a Szöszöle kártya közben. „Aszonta a szöszöle, mit törődik ke' vele, csak tegye ke' bele!"/>/

h) Vagyoni helyzetre utaló nevek

- Bocskoros Angyó /Angyó Istók/ - szegények voltak.
- Bocskoros Decsi /Decsi Imre/ - jómódú parasztcsalád volt, mégis úgy járt, mint akinek semmije sincs.
- Cita Paraszt /Czita János/ - nagy földje volt.
- Csödörös /Nagy Ferenc/ - csödört tartott, erről kapta a nevét.
- Geláj, v. Szegény Köröszös – a gazdag Keresztes nemzetségből ők voltak a legszegényebbek.
- Gróf Tóth – úgy viselkedett, mintha gróf lett volna /lehet gúnyos is/.
- Jóska Úr - szegény takács volt.
- Kis Paraszt Terus /Sümegi Teréz/ - nagy földjük volt, ő maga kistermetű.
- Nagy Paraszt Terus /Sümegi Teréz/ - nagy földjük volt, ő volt a magasabb növésű.
- Putyu /?/ - szegény volt. Lásd: Kolláth család
- Rostás, v. Muskatáros, v. Galambos Sümegi /Sümegi János/ - nagy szelelőrostája volt, nagy darab muskotály szőlője és sok galambja volt.

i) Méltóságra, tisztségre utaló nevek

- Képviselő Csankó /Csankó József/ - képviselő volt.
- Markó Úr /Markó József/ - nem volt családja, uradzott.
- Porkoláb, v. Bóha Úr /Bárdos József/ - ő a kisbíró, alacsony, fürge ember.
- Szatyí /Tóth végrehajtó/ - mindent elvitt, elszatyizott.

j) Lakóhelyre utaló nevek

- Szipenári /Hernec István/ - nem tudták, hogy honnan jött a faluba, s ráfogták, hogy szipenári.
- Szurdiki, v. Halász Pirisa /Pirisa István/ - a Szurdikban lakott, szegények voltak, s csak ott tudtak házat építeni.
- Kerepenciai Lukács /?/

k) Nemzetre utaló nevek

- Bulgár Jóska /Raskov Tódor/ - Bulgáriából származik, kertész.

l) Eseményre utaló nevek

- Cami /Cs. Markó Mária/ - egy színdarabban Cami szerepét játszotta.
- Csinger /Katona István/ - egy multság alkalmával Bátaszékről hozott csiger bort, a vendégek észrevették, így maradt rajta.
- Haráncki /Szántó János/ - mindig bíró szeretett volna lenni, s a megyei vezetőknek így mutatkozott be. Előkelőbbnek érezte a nevét.
- Harmat, v. Köteles Máté /Máté János/ - „hajnóba ment mindég dógozni”.
- Jutka néném /Berényi Imréné/ - egy színdarabból maradt rajta ez a név.
- Ördög Mihó /Mihó János/ - egy karácsonyi színdarabban ördög volt.
- Szent János Mihó /Mihó József/ - egy karácsonyi színdarabban Szent János szerepét játszotta.
- Szellem /Varga Mihályné/ - éjjel ment a szeretője ablakához és bezörgött. Az megkérdezte: ki az? Ez meg azt válaszolta, hogy a szellem.
- Szúzkonty /Mihó Bözse/ - lányfejjel gyereke lett.

m) Hasonlóságon alapuló nevek

- Ferenc József, v. Jegyes képű Sümegi /Sümegi József/ - falusi ember létére császár szakállt viselt.
- Fürsli, v. Fekete Csankó /Csankó József/ - hasonlított a bajusza a „Führer”-éhez.

- Karádi Katalin /Horváth Verona/ - úgy viselte a haját, mint a színésznő.

n) Állatnév, növénynév, ételnév

n.1. Állatnév

- Gelice néném /Mózes Erzsébet/ - „bús vót mindég, mint a gelice madár”.
- Kecskés Örzsi /Bárdos Örzsi/
- Macska Takaró /Takaró Erzsébet/ - sok macska volt a házuknál.
- Pulyka Miska – nagy volt és hosszú lábú, mint a pulyka.
- Rigó Pirisa – Pirisa Mihály.
- Tehén Trézsi /Sümegei Teréz/ – „nagy, testös asszony”.
- Vargyú Miska /K. Sümegei Mihály/ - hosszú orrú, fekete ember.

n.2. Növénynév

- Havasi Gyopár /Vékony Józsefné/
- Krizántin Pista /Kiss István/ - szerette nagyon a virágokat, sokat díszített a templomban is.
- Krumpli Miska – „annyi esze vót, mint a krumpli”.
- Tabak Verona /Molnár Veronika/ - nagyfejű lány volt. Vö.: tabak, kabak /tök/.

n.3. Ételnév

- Dara Julis /Bárdos Júlia/ - darát ettek, mert annyian voltak.

o) Gyermeknyelv alkotta ragadványnevek

- Aranyos Panni /Szántó Panni/ - kislány korában így hívták.
- Csillag Panni /Zsinkó Panni/ - bálból sok legény kísérté haza. Megjegyezték, annyian kísérik haza, mint égen a csillag.
- Csillagom Panni /Tóth Panni/ - kislányként Csillagom volt a beceneve.
- Dudu /Sükösdi Ferencné/ - kislány korában kövérke volt.

- Fabi /Fábián János/ - kisgyerekként így nevezték.
- Léna /Csopor Anna/
- Lojzi /Vörös József/ - beceneve volt.
- Trucsi Tóth és Tócsa Tóth /Tóth Teréz és Tóth József/ - kiskorukban nem tudták egymás nevét /Trézi, Jóska/ kimondani, s így ejtették ki; az egész családon rajta maradt.

p) Egymást nevezték el

p.1. Rokonok

- Jaksi /Rabár János/,
- Biksi,
- Lakhander, - három sógor.

p.2. Egy munkahelyen dolgozók

- Gubó /Babos Imre/
- Nedri /Máté Dávid/
- Pinusz /Máté István/
- Retes /Pécsi Mihály/
- Rig /Rigó József/

A nevek többsége a családtagokon tovább él.

r) Megtisztelő név

- Gólya Gyöngye /Sükösdí Erzsébet/ - a Gólya nevű vendéglő szépasszonya volt, nem rossz értelemben.

2. A névadás indítéka ismeretlen

a) A szójelentés ismert, de nem tudni, ebben az értelemben használták-e

- Bokszer /Kovácska Éva/
- Cicika /Fábián József/
- Csillag /Kovács Istók/
- Éliás /Fórizs Istók/
- Fáni Julis /Németh Anna/
- Kotyli Bözsi /Keresztes Erzsébet/
- Kasza Szántó /Szántó József/
- Kuruc Lajos /Bárdos Lajos/
- Patyikus /Katona Imre/
- Puha Takaró /Takaró János/
- Táros Jancsi /T. Sümegi János/
- Táros Pista/T. Sümegi István/

b) A szó jelentése ismeretlen

- Buddi /Pápa János, Vince, Péter/
- Burok /Csankó Bözse/
- Bögönye /Szántó Imre/
- Curi /Mózes János/
- Desáj /Varga János/
- Dusa /D. Sümegi István/
- Gécsa /D. Sümegi József/
- Frikusz /Horváth József/
- Fülíke /Szabó Anna és Szabó Erzsébet/
- Geleta /Kiss István/
- Glamfer Takaró /Takaró Anna/
- Jáfel /Mózes Erzsébet/
- Koje /Szűcs János/
- Kukk Dér /K. Dér János/

- Licsány /Pirisa István/
- Limbus /Tóth István/
- Lutyi Máté /Máté Erzsébet/
- Lüggyentő Szántó /Szántó Imre/
- Mangella /M. Sümegi Anna/
- Moléta /Szűcs István/
- Padusz /Szabó Sándorné Takaró Panni/
- Pesszer, v. Szájer
- Picski Jancsi /Katona János/
- Polák Pirisa /Pirisa Mihály/
- Ráró Julis /Tóth Jánosné/
- Rigmus Tóth /Tóth János/
- Sura /Nyéki Mihály/
- Szikszai /Bajnok Istók/
- Szojka /Kiss G. János/
- Szuker Szántó /Szántó Mihály/
- Tremola /K. Sümegi Mihály = Vargyú Miska/
- Tyutyura Maris
- Zorgyán /Bárdos István/
- Zsari Ferkó /Molnár Ferenc/ - halász

III. A ragadványnevek rendszerezése a nyelvi eszköz szempontjából

1) A névadás nyelvi eszköze konkrét értelemben használt közszó

- Asztalos – az ősei asztalosok voltak.
- Bakter – az apja éjjeliőr volt.
- Borbély – borbély volt.
- Bótos – boltjuk volt.
- Füles – nagy elálló fülű férfi.
- Hajós – az ősei hajósok voltak.
- Harangozó – harangozó volt az alsó templomban.
- Hosszi nyakú – hosszú nyakáról.
- Köszörús – köszörús volt.
- Köteles – köteles mester.
- Klumpás – klumpafaragó.
- Kupic – kupeckedett, adott-vett.
- Meszes – mindig meszet árult.
- Nagyfejű – feltűnően nagy fejről.
- Nagykalapos – mindig nagy karimás kalapot viselt.
- Pálinkafőző – pálinkafőzdéjük volt.
- Pocakos – nagy pocakjáról.
- Sánta – csípőficamos volt.
- Super – értett a csónak készítéséhez.
- Tejes – tejszedő volt.
- Téglás – téglágető kemencéjük volt.
- Topogó – állandóan topogott.
- Trafikos – kis boltja volt.
- Vörös – jellemző haj- és bőrszínéről.

2) A nyelvi eszköz metafora, metonímia

- Békapásztor – vízügyi dolgozó volt, tóőr.

- Bóha – alacsony, vörös, fűrge ember.
- Cigány – fekete arcbőre után.
- Csipke – szeretett öltözködni.
- Jogász – nagyon okoskodó ember volt.
- Díszpiszok – felette laza erkölcsű menyecske volt.
- Ferenc József Sümegi – császár szakállt viselt falusi ember létére.
- Gelice – mindig bús volt, mint a „gelice” madár.
- Kabátembőr – alacsony, zömök termetű ember.
- Kaszakú – magas, vékony asszony.
- Kесе – bőrszín elváltozás volt a kezén.
- Krizántin – nagyon szerette a virágokat.
- Krumpli Miska – annyi esze volt, mint a krumplinak.
- Medve – nagy, totyakos ember.
- Pulyka, magas vékony lábú asszony.
- Szúnyogcsődör – vékony, sovány ember volt.
- Szúzkonty – lányfejjel gyereke lett.
- Tűzkű – olyan vérmes volt.
- Ürü Miska – kevés volt az esze.

3) A nyelvi eszköz ellentétes jelentésű szó

- Bóha Úr – a kisbíró a faluban, tanácsi dolgozó.
- Bocskoros Decsi – gazdagok voltak, mégis úgy járt, mint a szegények.
- Borzas – nem volt haja.
- Gróf Tóth – azzal csúfolták, hogy olyan, mint egy gróf.
- Jóska Úr – szegény takács volt.

4) Az eddigi kategóriákba be nem sorolható ragadványek

- Bada – Balogh mamája nevét csak így tudta kimondani.
- Gyugyi – Gyurka volt az öregapja, s a nevét csak így tudta kimondani.

- Lamos – Az volt a mondása, hogy Pesten jár a villamos, a Szilosba meg a vén Lamos.
- Pikacs – nem tudott rendesen beszélni, összeharapta a szavakat. Miska bátyjának a nevét így mondta ki.
- Szöszöle – mindig ezt mondta: Hej szöszöle, szöszöle, mit törődik ke' vele.

IV. A ragadványnevek rendszerezése szerkezeti szempontból

1) Egyelemű ragadványnevek

- Bada /K. Szabó Erzsébet/
- Bajszos /Gál József/
- Bakter /Mózes Erzsébet/
- Békapásztor /Horváth József/
- Biksi /Rabár János/
- Borzas /Tóth József/
- Bóha /Bárdos József/
- Bokszer /Kovácska Mihály/
- Briszti, v. Bárkás /Sükösdí Mihály/
- Bögönye /Szántó Imre/
- Bütök /Deli Ferenc/
- Cami /Cs. Markó Mária/
- Cicika /Fábián János/
- Cocó /Tóth Dezsóné/
- Curi /Mózes János/
- Csillag /Kovács Istók/
- Csinger /Katona István/
- Csiszmók /T. Csankó János/
- Debelló /Máté János/
- Desáj /Varga József/
- Díszpiszok /Vöő Józsefné/
- Díteli /Deli János/
- Dudu /Sükösdí Ferencné/
- Dusa /D. Sümegi István/
- Éliás /Fórizs Istók/
- Fabi /Fábián János, Imre, József/
- Frikusz /Horváth József/
- Fürsli /Csankó József/
- Garai, v. Harmat Máté /Máté János/

- Geleta /Kiss István/
- Gelice /Mózes Erzsébet/
- Gécsa /D. Sümegi József/
- Gólyagyöngye /Sükösdí Erzsébet/
- Gubó /Babos Imre/
- Hebli /Katona Antal/
- Jaksi /Rabár János/
- Jáfel /Mózes Erzsébet/
- Jócó /Szántó Imre/
- Kabátember /Bajnok Sándor/
- Kámi /Kovácska Kálmán/
- Kuszura /B. Sümegi József/
- Lakhander
- Lamos /Csankó Erzsébet/
- Lekvár /Sükösdí Erzsébet/
- Licsány /Pirisa István/
- Limbus /Tóth István/
- Lojzi /Vörös József/
- Mangella /M. Sümegi Anna/
- Meszes /Sümegi István/
- Nánika /Tóth Erzsébet/
- Nedri /Máté Dávid/
- Padusz /Szabó Sándorné/
- Patyikus /Katona Imre/
- Páncél /Berényi Erzsébet/
- Pesszer
- Pinusz /Máté István/
- Retes /Pécsi Mihály/
- Rig /Rigó József/
- Rigmus /Tóth János/
- Szatyi /Tóth végrehajtó/
- Szellem /Varga Mihályné/
- Szípenári /Herbec István/

- Szöszöle /Molnár Erzsébet/
- Szúnyogcsödör /Takács János/
- Szúzkonty /Mihó Erzsébet/
- Topogó /Kovácska Mihály/
- Tócsa /Tóth József/
- Tremola /K. Sümegi Mihály/
- Trucsi /Tóth Teréz, Tóth János/
- Tűzkú /Cs. Markó Erzsébet/
- Vörösmartony
- Zorgyán /Bárdos István/ ??

2) Ragadványnév + Vezetéknév

- Angyal, v. Istenangyala Sümegi
- Asztalos Csankó /Cs. Markó Mihály/
- Baráccság Máté /Máté János/
- Bocskoros Angyó /Angyó Istók/
- Bocskoros Decsi /Decsi Imre/
- Bótos, v. Pálinkafőző Sümegi /Sümegi Mihály/
- Cigány, v. Csicska Szántó /Szántó Imre/
- Csekáj Dér /Dér Imre/
- Deres Szücs /Szücs János/
- Fekete v. Fürsli Csankó /Csankó József/
- Félegy Babos /Babos János/
- Fingos Fejes /Fejes János/
- Fingos Máté /Máté János/
- Füles Szabó /Szabó József/
- Geláj, v. Szegény Körösztos
- Glamfer Takaró /Takaró Anna/
- Gróf Tóth /Tóth János/
- Gyertyaórá, v. Görbeórá Sümegi /Sümegi János/

- Gyugyi Vöő /Vöő József/
- Haj Bárdos /Bárdos Mihály/
- Hajós Dér /Dér János/
- Halász, v. Szurdiki Pirisa /Pirisa István/
- Harangozó Csontó /Csontó János/
- Horáncki Szántó /Szántó János/
- Harmat, v. Köteles Máté /Máté János/
- Hosszinyakú Takaró /Takaró Imre/
- Jegyesképű, v. Ferenc József Sümegi
- Jogász Kovácska /Kovácska Mihály/
- Kasza Szántó /Szántó Mihály/
- Kaszakú Decsi /Decsi Erzsébet/
- Kecskés Bárdos /Bárdos Istók/
- Kegyös Decsi /Decsi Imre/
- Kerepenciai Lukács /Lukács János/
- Képviselő Csankó /Csankó József/
- Kis Csankó /Csankó Mária/
- Kis Csontó /Sümegi Erzsébet/
- Kisgatyás Zsinkó /Zsinkó József/
- Kis Lukács /Lukács János/
- Kis Matus /Molnár Erzsébet/
- Kis Sütő /Sütő Erzsébet/
- Klumpás Foki /Foki József/
- Köszörűs Dér /Dér János/
- Köteles Máté /Máté János/
- Kukk Dér /Dér János/
- Kupic Cita /Czita János/
- Lutyi Máté /Máté Erzsébet/
- Lügyyentő Szántó /Szántó Imre/
- Macska Takaró /Takaró Bözse/
- Medve Máté /Máté Imre/
- Meszes Katona /Katona József/
- Mozis Katona /Katona János/

- Nagykalapos Takaró
- Nyittancs Berényi /Berényi János/
- Ordenáncos Máté /Máté János/
- Ördög Mihó /Mihó János/
- Pálinkafőző Körösztos /Keresztes Mihály/
- Peti Sümegi /Sümegi István/
- Pikacs Dér /Dér Mihály/
- Pislancs Berényi /Berényi József/
- Pityók, v. Helen Pirisa /Pirisa Magda/
- Polák Pirisa /Pirisa Mihály/
- Puha Takaró
- Puttyantó Tóth /Tóth János/
- Rigó Pirisa /Pirisa Mihály/
- Rostás, v. Galambos, v. Muskatáros Sümegi /Sümegi János/
- Röfikés Bárdos
- Sánta Angyó /Angyó Istók/
- Subás Sümegi /Sümegi István/
- Super Varga /Varga József/
- Süme Sümegi /Sümegi Erzsébet/
- Szent János Mihó /Mihó József/
- Szoknya viszi Angyó
- Szuker Szántó /Szántó Mihály/
- Szurdiki, v. Halász Pirisa /Pirisa István/
- Talpas Berényi /Berényi János/
- Tasa /Vörös József/
- Téglás Takaró /Takaró István/
- Tili Tóth /Tóth János/
- Toppancs Berényi /Berényi István/
- Tudem Takaró
- Végrehajtó Tóth /Tóth János/
- Vörös Czita /Czita Mihály/
- Zsirchos Dér /Dér Imre/

3) Ragadványnév + keresztnév

- Aranyos Panni /Szántó Anna/
- Állatlan Trézsi /Sümegei Teréz/
- Bab Jancsi /Sükösdí János/
- Bab Pista /Sükösdí István/
- Bóha Béni /Bárdos/
- Bóha Istók /Bárdos Istók/
- Bözse Miska /Varga Mihály/
- Braca Maris /Bari Mihályné/
- Buddi Vince, Péter, János /Pápa Vince, Péter, János/
- Bulgár Jóska /Raskov Tódor/
- Bulgár Irén /Raskov Tódor felesége/
- Burok Bözse /Csankó Erzsébet/
- Bárkás Miska, v. Briszti /Sükösdí Mihály/
- Bárkás Julis /Sükösdí Julianna/
- Cifra Maris /László Mária/
- Csillag Panni /Zsinkó Anna/
- Csillagom Panni /Tóth Anna/
- Csipke Bözse /Arnold Istvánné/
- Dara Julis /Bárdos Julianna/
- Dara Vince /Bárdos Vince/
- Dénes Bözsi, Mari /Sümegei Erzsébet, Mária/
- Dusa Pista /D. Sümegei István/
- Eszti Jóska /Horváth József/
- Futura Lajos /Sütő Lajos/
- Fülíke Bözse /Szabó Erzsébet/
- Fülíke Panni /Szabó Anna/
- Fütýling Éva /Bárdos Éva/
- Gécsa Jóska /D. Sümegei József/ ??
- Gyugyi Ferkó
- Gyurka Panni /Gy. Sümegei Anna/
- Hosszi Miska /Sümegei Mihály/

- Hosszi Trézsi /Sümegi Teréz/
- Ivó János /Sánta János/
- Jakahü Örzsi /Keresztes Erzsébet/
- Jócó Mancsi /Szántó Imréné/
- Kakas Julis /Pankovics Julianna/
- Katis Laci /M. Sümegi László/
- Káposztás Dénes /M. Sümegi Dénes/
- Kávé János /Sümegi János/
- Keceli Panni
- Kecskés Örzsi /Bárdos Örzsi/
- Kese Bözse
- Kiscsarapás Panni /Mihó Józsefné/
- Kojé Bözse /Szűcs Erzsébet/
- Kotyli Bözsi /Keresztes Erzsébet/
- Kósza Maris /Tóth Jánosné/
- Krizántin Pista /Kiss István/
- Krumpli Miska /Sümegi Mihály/
- Kuka Jancsi /Fórizs János/
- Kuruc Lajos /Bárdos Lajos/
- Leves Pista /Sükösdí István/
- Léna Panni /Csopor Anna/
- Lotykos Miska /Sümegi Mihály/
- Mihál Bözse /Sümegi Erzsébet/
- Nagyfejű Mihál /Sümegi Mihály/
- Pap Laci, Pap Cica
- Paraszt Terus, v. Kis Terus /Sümegi Teréz/
- Paraszt Terus, v. Nagy Terus /Sümegi Teréz/
- Pici Jóska /Németh József/
- Picski Jancsi /Katona János/
- Pocok Bözse /Babos Erzsébet/
- Pocok Verus /Babos Veronika/
- Póstás Mancsi /Lozsányi Ferencné/
- Pulyka Sári /Mihó Jánosné/

- Ráró Julis /Tóth Jánosné/
- Ringyó Jancsi
- Rökkás Ferenc /Sükösdí Ferenc/
- Samu Örzsi /Angyó Örzsi/
- Sürgöm Vica
- Szakramentumos Panni /Czita Istvánné/
- Szikszai Julis /Bajnok Julianna/
- Szipli Maris /M. Sümegi Mária/
- Szojka Jani /Kiss G. János/
- Szóke Balázs /Sümegi Balázs/
- Tabak Verona /Molnár Veronika/
- Táros Jancsi /Sümegi János/
- Táros Pista /Sümegi István/
- Tehén Trézsi /Sümegi Teréz/
- Tejes Ferenc /Vörös Ferenc/
- Totya János /Vörös János/
- Trafikos Margitka /Molnár Margit/
- Tyutyura Maris /Markó Mihályné/
- Ürü Miska /Sükösdí Mihály/
- Vargyú Miska /K. Sümegi Mihály/
- Vilmus Manci /Farkas Vilmosné/
- Zód Jóska /Z. Sümegi József/
- Zód Bözse /Z. Sümegi Erzsébet/
- Zód Trézsi /Z. Sümegi Teréz/
- Zsari Ferkó /Molnár Ferenc/
- Zsinkó Jóska /Zs. Sümegi József/

4) Vezetéknév + Ragadványnév

- Czita Paraszt /Czita János/

5) Említónévvel kombinált nevek

a. Ragadványnév + említőnév

- Jutka néném /Berényi Imréné/

b. Vezetéknév + említőnév

- Markó Úr /Markó József/

c. Keresztnév + említőnév

- Jóska Úr /Sükösdi József/

6) Ragadványnév + ragadványnév

- Besovár Gere /Kiss G. József/
- Fekete Tehén /Szabó Erzsébet/
- Havasi Gyopár /Vékony Józsefné/
- Kásádi Némöt /Kriskó János/
- Kis Aranyos /Angyó Istókné/
- Kis Büdös /Ifj. Cs. Markó Imre/
- Kis Marica /Nyéki Mihályné/
- Kis Török /Pirisa József/
- Pocakos Gere /Kiss G. József/
- Pusi Gere v. Furulyás Gere /Kiss G. János/
- Sánta Mózes /Sümegei Erzsébet/
- Tyityi Berta /B. Tóth József/
- Vén Büdös /Cs. Markó Imre/
- Vörös Gere /Kiss G. József/

7) Ragadványnév + vezetéknév + keresztnév

- Szentés Mózes Pista /Mózes István

A ragadványnevek betűrendes útmutatója

Angyal
Aranyos
Asztalos
Állatlan
Bab
Bada
Bajszos
Bakter
Barátság
Barát Jancsi
Bádogos
Bárkás
Besovár
Békapásztor
Biksi
Bocskoros Angyó
Bocskoros Decsi
Borbé
Borzas
Bóha Úr
Bóha Istók
Bokszer
Bótos
Bözse Miska
Braca
Briszti
Buddi
Bulgár
Burok
Bügönye
Bütyök

Cami
Cicika
Cifra
Cigány
Cita Paraszt
Cocó
Curi
Csárdás
Csekáj
Csillag
Csillagom
Csillag Panni
Csinger
Csipke
Csiszmók
Csődörös
Dara
Debelló
Deres
Desáj
Dénes
Díszpizok
Ditili
Dudu
Dusa
Eszti Jóska
Éliás
Fabi
Fáni Julis
Fekete Csankó
Fekete Tehén
Ferencz József
Félegy

Fingos Fejes
Fingos Máté
Frikusz
Futura
Füles
Fülike
Fürsli
Fütyling
Galambos
Geláj
Geleta
Gelice
Gécsa
Gróf
Gólya Gyöngye
GörbeÓrú
Glamfer
Gubó
Gyertyaórá
Gyugyi
Gyugyi Vöő
Gyurka
Haj
Hajós
Halász
Harangozó
Harmat
Hatalák
Hebli
Helen
Horáncki
Havasi Gyopár
Hosszi

Hosszinyakú
Icig
Istenangyala
Ivó János
Jakahü
Jaksi
Jáfel
Jegyesképű
Jogász
Jócó
Jóska Úr
Jutka néném
Kabátembör
Kakas
Karádi Katalin
Kasza
Kaszakú
Katis
Kámi
Káposztás
Kásádi Némöt
Kávé
Keceli
Kecskés
Kegyös
Kerepenciai
Kese
Képviselő
Kis Büdös
Kis Csankó
Kis Csentő
Kiscsarapás
Kisgatyás

Kis Paraszt Terus
Kis Lukács
Kis Matus
Kis Sütő
Kis Török
Kis, v. K. Varga
Klumpás
Koje
Kotyli
Kósza
Köteles
Köszörűs
Krizántin
Krumpli
Kuka
Kukk
Kupic
Kuruc
Kuszura
Kutak
Lakhandler
Lamos
Lekvár
Leves
Léna
Licsány
Limbus
Lojzi
Lotykos
Lutyi
Lüggyentő
Macska
Mangella

Marica
Markó Úr
Medve
Meszes
Mihál
Mózes
Muskatáros
Nagyfejű
Nagykalapos
Nagy Paraszt Terus
Nánika
Nedri
Nyittancs
Ordenáncos
Ördög
Padusz
Patyikus
Pap
Pálinkafőző Köröztös
Pálinkafőző Sümegi
Páncél
Pesszer
Peti
Pici
Picski
Pikacs
Pinusz
Pislancs
Pityók
Pocakos
Pocok
Polák
Porkoláb

Póstás Mancsi
Puha
Pulyka
Pusi
Puttyantó
Putyu
Ráró
Retes
Rig
Rigó
Rigmus
Ringyó
Rokkás
Rostás
Röpikés
Rúzsza
Samu
Sarafi
Sánta
Sánta Mózes
Subás
Super
Sura
Süme
Sürgöm
Szabócsi Jóska
Szakramentumos
Szatyi
Szegény
Szellem
Szent János
Szentes
Szép

Sziksza
Szípenári
Szipli
Szojka
Szoknyaviszi
Szőke
Szöszöle
Szuker
Szunyogcsődör
Szurdiki
Szűzkonty
Tabak
Talpas
Tálos
Tehén
Tejes
Téglás
Tili
Topogó
Toppancs
Totya
Tócsa
Trafikos
Tremola
Trucsi
Tudem
Tűzkű
Tyityi
Tyutyura
Ürü
Vargyú
Végrehajtó
Vén Bűdös

Vilmus

Vörös Czita

Vörös Gere

Vörösmartony

Vörösórá

Vörös Tasa

Zorgyán

Zód

Zsari

Zsinkó

Zsircsos

Bibliográfia

- Agg Gábor: Ragadványnevek 22 Zala menti faluból. Bp. 1978. Magyar Személynévi Adattárak /továbbiakban: MSzA/ 20.
- Balázs Judit: Rábaszentandrás mai család- és ragadványnevei. Bp. 1977. MSzA 15.
- Balogh László: A szamosszegi ragadványnevek rendszere. MNyj XII. 109 – 135.
- Benkő Lóránd: Régi magyar személynévadás. Bp. 1949.
- Bárczi Géza: A magyar szókincs eredete. /Egyetemi magyar nyelvészeti füzetek. 2. kiadás./
- Kálmán Béla: Szavajárási neveinkhez MNyj. VIII. 139.
- Kovács János: Vásárosdombó mai család és ragadványnevei. Bp. 1978. MSzA 22.
- Kovács László: Debrecen – nyulasi gúnynevek. MNyj III. 174.
- Lőrincze Lajos: Szempontok és adatok személyneveink újabb kori történetéhez. MNyj I. 64 – 94.
- Magyarovics Lászlóné: Szentgyörgymező mai ragadványnevei. Bp. 1978. MSzA 19.
- Máté József: Ragadványnevek Heves Községben. MNyj XI. 43.
- Nagy Géza: Karcsa mai család- és ragadványnevei. Bp. 1977. MSzA 16.
- Ördög Ferenc: Személynévizsgálatok Göcsej és Hetés területén Bp. 1973.
- P. Gergely Piroska: A személynévrendszer szinkronvizsgálatának szempontjairól. MNyj. XIV. 3 – 14.
- Papp József: Ragadványnevek Tiszacsegén. MNyj XVI. 91 – 101.
- Pákozdi Endre: Vésztői ragadványnevek. MNyj VII. 83.
- Pintér Mária: Mezőkövesd régebbi ragadványnevei. Bp. 1978. MSzA 24.
- I. Soltész Katalin: A tulajdonnév funkciója és jelentése. Bp. 1978.
- Szekeres Ilona: Szajol mai ragadványnevei. Bp. 1978. MSzA 23.
- K. Szoboszlai Ágnes: Ragadványnevek Felsőnyáradon. MNyj. XI. 59.
- Tóth Katalin: A Karancs – vidéki ragadványnévadáskérdéséhez. MNyj XII. 95 – 108.

Tartalomjegyzék

I. A község rövid története

II. A ragadványnevek kialakulása

III. Gyűjtés, rendszerezés

Adattár

A ragadványnevek rendszerezése funkciójuk szempontjából

A ragadványnevek rendszerezése jelentésük szempontjából

A ragadványnevek rendszerezése nyelvi eszköz szempontjából

A ragadványnevek rendszerezése szerkezeti szempontból

Névmutató

Bibliográfia

Tartalomjegyzék